

6. *What is a knowledge economy? [Електронний ресурс] // SkiDevNet:Bringing science & development together through news & analysis. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.scidev.net/global/knowledge-economy/feature/knowledge-economy-ict-developing-nations.html>.*

7. *Knowledge Economy Index (World Bank) [Електронний ресурс] // Проект Кноета. – 2012. – Режим доступу до ресурсу: <https://knoeta.ru/WBKEI2013/knowledge-economy-index-world-bank-2012>.*

8. *Robert Lekachman. Reviewed Work: The Production and Distribution of Knowledge in the United States. by Fritz Machlup / Robert Lekachman. // Political Science Quarterly. – Pp. 467–469.*

9. *Освіта в Україні [Електронний ресурс] // Аналітичний центр CEDOS. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <https://dt.ua/finances/finansuvannya-osviti-skilki-komu-i-yak-.html>.*

10. *Expenditure on education, Public (% of GDP) (%) [Електронний ресурс] // United Nations Development Programme. Human Development Reports. – 2013. – Режим доступу до ресурсу: <http://hdr.undp.org/en/content/expenditure-education-public-gdp>.*

E-mail: drachuk.yuriy@gmail.com

E-mail: novicecuratorslo@gmail.com

УДК 332.156(447)

Зеленко О.О.

кандидат економічних наук,

доцент кафедри міжнародної економіки та туризму,

Східноукраїнський національний університет імені В. Даля

ФОРМУВАННЯ РІШЕНЬ ЩОДО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЇ ІЗ ЗАЛУЧЕННЯМ НАСЕЛЕННЯ РЕГІОНУ

У статті проаналізовано досвід формування рішень щодо економічного розвитку території із залученням населення регіону. Виявлено, що у більшості випадків зазначена проблема розглядається не у площині прийняття спільних економічних рішень, а у політичній площині. Запропоновано удосконалений теоретичний підхід стосовно формування рішень щодо економічного розвитку території із залученням населення регіону, який надає чіткі рекомендації щодо складу учасників, етапів, типів, механізмів взаємодії та потенційні загрози у процесі прийняття спільних рішень регіональною владою, представниками бізнесу та громади. Його використання сприятиме підвищенню ефективності використання регіональних ресурсів, прозорості їх розподілу, скороченню бюрократичних процедур та побудові сталої мережі взаємодії всіх складових суспільного сектору економіки і бізнес структур як у середині регіону, так і поза його межами.

Ключові слова: рішення, регіон, економічний розвиток, населення, бізнес структури, регіональні органи влади, взаємодія.

ФОРМИРОВАНИЕ РЕШЕНИЙ ОТНОСИТЕЛЬНО ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ ТЕРРИТОРИИ С ПРИВЛЕЧЕНИЕМ НАСЕЛЕНИЯ РЕГИОНА

Зеленко Е.А.

В статье проанализирован опыт формирования решений относительно экономического развития территории с привлечением населения региона. Выявлено, что в большинстве случаев эта проблема рассматривается не в плоскости принятия совместных экономических решений, а в политической плоскости. Предложен усовершенствованный теоретический подход по формированию решений относительно экономического развития территории с привлечением населения региона, который предоставляет четкие рекомендации по составу участников, этапов, типов, механизмов взаимодействия и потенциальные угрозы в процессе принятия совместных решений региональными властями, представителями бизнеса и общества. Его использование будет способствовать повышению эффективности использования региональных ресурсов, прозрачности их распределения, сокращению бюрократических процедур и построению устойчивой сети взаимодействия всех составляющих общественного сектора экономики и бизнес структур как внутри региона, так и за его пределами.

Ключевые слова: решение, регион, экономическое развитие, население, бизнес структуры, региональные органы власти, взаимодействие.

FORMING OF DECISIONS ON TERRITORY ECONOMIC DEVELOPMENT WITHIN INVOLVEMENT OF REGIONAL POPULATION

Zelenko O.

The article analyzes the experience of forming decisions regarding the territory economic development within involvement of the regional population. It is revealed that in most cases this problem is considered not in the sphere of making common economic decisions, but in the political plane. It is proposed an improved theoretical approach regarding the formation of decisions concerning the regional economic development within the involvement of the regional population, which provides clear recommendations on the composition of participants, stages, types, mechanisms of interaction and potential threats in the process of making joint decisions by regional authorities, business and community representatives. Its use will contribute to increasing the efficiency of using regional resources, transparency of their distribution, reducing bureaucratic procedures and building a sustainable network of interaction between all components of the social sector of the economy and business structures inside and outside of a region.

Keywords: decision, region, economic development, population, business structure, regional authorities, interaction.

Постановка проблеми. Останні три роки наша держава та її регіони переживають етап активної економічної трансформації, генерованої обраним політичним курсом економічної євроінтеграції, втратою контролю над частиною території країни та економічних зв'язків з Російською Федерацією.

Перетворення економічних систем на регіональному рівні супроводжується постійним процесом прийняття стратегічних і тактичних рішень щодо подальших напрямів діяльності та особливостей їх реалізації. Особливості протікання зазначеного процесу є відкритим питанням, недослідженим досконало ані у нашій державі ані в інших країнах, але вони є дуже актуальними для України через активізацію процесів децентралізації та необхідність розробки єдиного підходу стосовно прийняття рішень щодо економічного розвитку на регіональному рівні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням особливостей процесу прийняття рішень займаються багато науковців, але більшість досліджує цю проблему на мікрорівні, тобто на рівні окремих підприємств, у той час як ця проблема також постає на мезорівні, тобто на рівні регіону. Зокрема, у своїх попередніх публікаціях ми розглядали особливості формування рішень на рівні окремих організацій, але з урахуванням зовнішнього середовища [1].

Більшість публікацій, які так чи інакше торкаються зазначеного питання, висвітлюють проблему прийняття рішень щодо розвитку території з точки державного управління. Серед авторів варто відзначити роботи О. Софії та І. Каспрука [2], Ю. Каплана [3], О. Кішіньової [4], Л. Хашиєвої [5], В. Солових і Ю. Інковської [6] та ін.

О. Софій та І. Каспрук аналізуючи шляхи залучення громадськості до процесу прийняття важливих рішень щодо регіонального розвитку, досліджували досвід впровадження громадських консультацій на регіональному і місцевому рівні у Польщі та в Україні, підкреслюючи неготовність українських чиновників до співпраці з місцевими пересічними мешканцями регіону [2, с. 115-116].

Громадські ради, як особливий спеціалізований консультативний орган – це об'єкт досліджень Ю. Каплана, який наголошує на незрілості механізму громадської участі у процесі прийняття стратегічних рішень територіального розвитку та на низькому рівні громадської активності самого населення [3].

Державний службовець та фахівець з державного управління О. Кішіньова [4], досліджуючи засоби залучення громадян до прийняття рішень на регіональному і місцевому рівні у практичній площині, серед основних

проблем підкреслює стереотипи минулого, які розповсюджені серед населення, та відмову нести особисту відповідальність за майбутнє території, на якій воно мешкає.

Європейським досвідом залучення пересічного населення до вирішення проблем власної території цікавилася Л. Хашиєва, яка у своїй публікації висвітлює особливості організації роботи мережових структур у Фінляндії, наголошуючи на корисності використання такого підходу в Україні з причини схожості проблем регіонального розвитку, з якими стикнулася Фінляндія 8 років тому і які має зараз Україна [5, с. 210].

Український досвід прийняття спільних рішень представлено у роботі В. Солових. Автор визначив суб'єктів державної політики брендингу території, відносячи до таких органи влади, громадські організації та представників бізнесу [6].

Аналіз представлених та інших публікацій засвідчує, що більшість наявних досліджень щодо участі населення у процесі прийняття управлінських рішень стосовно регіонального розвитку розглядається не у економічній а у політичній площині. Особливості процесу прийняття рішень щодо регіонального економічного розвитку за участі самого населення регіону, судячи з наявних наукових джерел та опублікованих результатів практичного досвіду роботи, майже не висвітлюються.

Мета статті. Метою даного дослідження є ідентифікація теоретичного підходу щодо формування дієвих рішень стосовно розвитку економіки регіону із залученням мешканців даної території.

Виклад основного матеріалу. Основні стандарти участі населення у процесах прийняття рішень сформовані Радою Європи [7, с. 7] у 2016 р., серед них:

1. Основні дієві особи від населення регіону – це громадські організації. Саме вони мають репрезентувати погляди активної частини мешканців регіону.
2. Повна довіра між учасниками процесу прийняття рішень, як з боку влади до громадських організацій та усього населення, так і з боку населення.
3. Прозорість діяльності всіх учасників креативу регіональних рішень.
4. Незалежність громадських організацій від владних чи будь-яких інших політичних, бізнесових структур.
5. Відповідальність всіх учасників за прийняті спільні рішення та за особисту діяльність в межах спільних домовленостей.

Представлені стандарти, фактично є умовами ефективного процесу вироблення рішень щодо розвитку регіональної економіки, але необхідно підкреслити, що серед партисипантів даного процесу не останню роль

відіграють бізнесові об'єднання. Тобто, генерувати будь-які рішення, що стосуються економічної сфери неможливо без власників бізнесу або їх довірених представників, професійних об'єднань тощо.

У попередніх публікаціях було ідентифіковано поняття «технологія прийняття управлінських рішень» [1]. Тоді йшлося про прийняття певних рішень на мікрорівні з урахуванням тенденцій розвитку внутрішнього та зовнішнього середовища, та інтересів всіх стейкхолдерів. У внутрішньому середовищі – це наймані працівники; у зовнішньому середовищі – це, в узагальненому вигляді, контрагенти, органи регіональної влади та населення регіону. Розвиваючи надане визначення можна зазначити, що процес прийняття рішень щодо розвитку регіональної економіки із залученням населення регіону – це послідовність дій органів влади, представників бізнесу та громади на різних рівнях, за різними типами та механізмами взаємодії, спрямованих на розвиток економічної сфери регіону, з урахуванням інтересів всіх партисипантів (стейкхолдерів), та тенденцій розвитку національної економіки країни.

На рис. 1 представлені всі особливості прийняття управлінських рішень щодо економічного розвитку із залученням мешканців регіону.

Перший блок представленої схеми – це етапи процесу прийняття економічних рішень на регіональному рівні. В інших джерелах [8, с. 6] їх розглядають як рівні взаємодії, які у реальності можуть бути не пов'язані між собою. Якщо говоримо про прийняття ефективних економічних рішень, то всі зазначені етапи є обов'язковими, незалежно від того хто з представлених учасників ініціює процес (найчастіше – це органи регіональної влади чи представники бізнес кіл). Перший етап – інформування –

насправді не є реальною взаємодією учасників, але він представляє собою основу для реалізації наступних дій.

На особливу увагу заслуговують типи взаємодії учасників. Відсутність фактичної участі населення відповідає (як вже зазначалося) першому етапу, коли відбувається обмін інформацією. У найгіршому сценарії розвитку, залучення пересічних громадян до процесу прийняття рішень на цьому може і завершитись. Другий тип – умовна взаємодія – також є необхідним, але неповноцінним способом залученням громадськості; він проявляється на другому етапі, у процесі спільних або двосторонніх консультацій і слугує базою для переходу до третього етапу. Третій тип – реальна взаємодія – в залежності від наявних умов та учасників може проявитися вже на етапі консультацій, а може бути не реалізований взагалі. Це залежить від вірогідності настання потенційних загроз, які так чи інакше супроводжують процес прийняття спільних рішень щодо перспектив економічного розвитку території.

Серед трьох зазначених потенційних проблем найбільшою, з нашої точки зору, є проблема економічної іммобільності населення. У буквальному розумінні «іммобільний» означає «нерухомий». У контексті дослідження процесів залучення населення до прийняття спільних з владою рішень, найчастіше використовується поняття «політична іммобільність населення» [4], яка передбачає байдуже ставлення населення до політичної ситуації в країні, у власному регіоні та проявляється у пасивній участі або у повній відмові від участі у суспільних заходах, присвячених вирішенню конкретних політичних проблем: найяскравіший приклад – відмова голосувати на виборах кандидатів у органи влади. Провівши паралель, про-

Рис. 1. Теоретичний підхід щодо прийняття управлінських рішень стосовно економічного розвитку території за участі населення регіону.

Джерело: сформовано автором на підставі [5; 7, с. 7-11; 8, с. 6-10]

понуємо під економічною іммобільністю населення розуміти несприйняття економічних проблем організації, підприємства, регіону як свої власних; небажання брати на себе відповідальність за економічний розвиток конкретних організацій та території на якій воно проживає. Нажаль, ця загроза є вже не потенційною, а реальною для більшості регіонів нашої країни, як результат – трудова міграція за кордон з подальшою еміграцією для постійного проживання. Більшість населення України навіть не має уяви про можливість власної участі у процесі формування управлінських рішень щодо економічного розвитку регіону.

Інші зазначені потенційні проблеми: несприйняття органами влади населення як учасника процесу формування спільних економічних рішень та соціальна безвідповідальність суб'єктів хазяйнування – це пережитки радянського минулого, які закарбувалися на рівні менталітету керуючих кадрів і можуть бути викоринені тільки зміною тих самих кадрів на прогресивних фахівців, що відповідають вимогам сучасності.

Блок, що представляє механізми залучення населення, містить широкий спектр інструментів, але на особливу увагу заслуговують два останні. Один з них – мережеві структури [5] – це своєрідні комітети регіонального управління, які формуються з представників органів регіональної та місцевої влади, бізнес структур та неурядових організацій, що активно взаємодіють між собою в межах окремого регіону та на міжрегіональному рівні, відстежуючи дотримання державної політики соціально-економічного розвитку та активно впливаючи на перерозподіл фінансових коштів між територіями країни. Такий механізм соціально-економічного розвитку активно застосовується у країнах ЄС та актуальний для України. Він певним чином реалізований у нашій державі через Національну тристоронню соціально економічну раду та її територіальні представництва [9], але діяльність мережі носить в основному формальний характер. Інтереси населення представляють тільки

профспілкові організаціями, тобто думка решти населення (пенсіонери, безробітні, люди з обмеженими можливостями, непрацююча молодь тощо) залишилася поза увагою. На сході України – у Луганській та Донецькій області (на підконтрольних Україні територіях) – представництва зазначеного органу взагалі відсутні.

Інший механізм залучення громадськості до процесу формування спільних рішень щодо регіонального економічного розвитку має умовну назву «е-демократія», «електронна демократія» або «віртуальна демократія», що означає сукупність суспільних відносин між владою, бізнесом та громадою із застосуванням широкого спектру наявних сьогодні інформаційно-комунікаційних засобів. Використання широких можливостей мережі Інтернет надає шанс активно залучати небайдужих членів громади до процесу голосування, висловлювання власної точки зору на ту чи іншу проблему. Якщо раніше, мова йшла тільки про реалізацію перших двох етапів в режимі «off-line», то зараз, цілком реально здійснювати і третій етап спільного формування рішень щодо регіонального розвитку, а саме залучення представників громадськості до процесу управління економічним розвитком через чітко прописані процедури взаємодії.

Висновки. Запропонований у даному дослідженні удосконалений теоретичний підхід стосовно формування рішень щодо економічного розвитку території із залученням населення регіону надає чіткі рекомендації щодо складу учасників, етапів, типів, механізмів взаємодії та уявлення щодо потенційних загроз у процесі прийняття спільних рішень регіональною владою, представниками бізнесу та громади.

Використання запропонованого підходу сприятиме підвищенню ефективності використання регіональних ресурсів, підвищенню прозорості їх розподілу, скороченню бюрократичних процедур та побудові сталої мережі взаємодії всіх складових суспільного сектору економіки та бізнес структур як у середині регіону так і поза його межами.

1. Зеленко О. О. *Технологія прийняття управлінських рішень у контексті соціально-економічного розвитку регіону* / О. О. Зеленко // *Економіка та суспільство*. – 2017 – № 8 – Режим доступу: http://www.economyandsociety.in.ua/journal/8_ukr/73.pdf

2. Софій О. З. *Залучення громадян до процесу прийняття рішень органами місцевої влади шляхом використання потенціалу громадських консультацій* / О. З. Софій, І. І. Каспрук // *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. – 2011. – Вип. 6. – С. 112-117

3. Каплан Ю. *Механізм прямого народовладдя на місцевому рівні: стан та напрями підвищення ефективності* [Електронний ресурс] / Ю. Каплан – Режим доступу: <http://old.niss.gov.ua/monitor/Jul08/10.htm>

4. Кішійнова О. В. *Залучення громадян до прийняття рішень на регіональному та місцевому рівні* [Електронний ресурс] / О. В. Кішійнова / *Спільнота країн державних службовців України* – 2011 – 13 квітня – Режим доступу: <http://www.kds.org.ua/blog/kishinova-ov-zaluchennya-gromadyan-do-prijnyattya-rishen-na-regionalnomu-ta-mistsevomu-rivni>

5. Хашиєва Л. Ф. *Розвиток мережевих форм врядування на місцевому рівні та регіональному рівні: досвід Фінляндії* / Л. Ф. Хашиєва // *Теорія та практика державного управління*. – 2016. – № 4 (55). – С. 205-211.

6. Солових В. П. *Суб'єкти державної політики брендингу територій в Україні* [Електронний ресурс] / В. П. Солових, Ю. М. Інковська // *Державне будівництво* – 2012. – № 2 – Режим доступу: <http://www.kbiara.kharkov.ua/e-book/db/2012-2/doc/1/09.pdf>

7. Хаджі-Міцева К. *Участь громадськості в процесах прийняття рішень. Огляд стандартів та практик у країнах-членах Ради Європи* / К. Хаджі-Міцева, І. Розензвєгов, В. Соріч, Г. Асіпович – Страсбург, 2016. – 57 с.

8. Абрамюк І. *Демократія участі: механізми громадської участі на місцевому, регіональному та національному рівнях* / І. Абрамюк – К.: всеукраїнська мережа фахівців та практиків з регіонального та місцевого розвитку, 2014. – 50 с.

9. *Національна тристороння соціально-економічна рада: офіційний веб-сайт* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ntser.gov.ua/pro_nazradu/page7